

DESCRIPCIÓ DE CASOS -3

PROJECTE PILOT DE GESTIÓ INTEGRAL DE RESIDUS SÒLIDS A LA MANCOMUNITAT DE MUNICIPIS DE LA CONCA DEL LLAC PETÉN ITZÀ

2017-2019

Àmbit geogràfic i temàtic

Municipalidad de San Andrés, Guatemala C.A. - Ajuntament de Sant Cugat del
Vallès, Catalunya

Gestió de residus sòlids

Les Parts

Àrea de Qualitat i Territori, Ajuntament de Sant Cugat del Vallès

Per part de l'òrgan administratiu implicat a Catalunya, en aquesta cooperació tècnica municipal hi trobem l'Àrea de Qualitat i Territori de l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès. Aquest òrgan es troba dedicat a la realització d'estudis tècnics i direcció d'obres al municipi per tal de garantir la millor adequació de l'espai físic del municipi. En concret, és l'òrgan responsable de planificar, gestionar i executar les obres a la via pública del municipi de Sant Cugat del Vallès així com d'estudiar, planificar i plantejar totes aquelles millores al municipi que es detectin i executar-les a través de plans o projectes a executar amb pressupost municipal.

A Sant cugat, el Departament de Cooperació s'ocupa de coordinar totes les iniciatives de cooperació tècnica entre l'Ajuntament de Sant Cugat i altres institucions internacionals, tot i que la part tècnica la desenvolupa cada àrea tècnica escollida. Amb aquest tipus de cooperació, l'ajuntament compta amb una oportunitat per implicar altres àrees de l'ens municipal amb les que sovint no treballa cooperació, com ara urbanisme, atenció ciutadana, etc i fer-les còmplices del 0,7%, del treball a favor de la pau i els drets humans.

Mancomunitat de municipis de la conca del llac Petén Itzá

Mancomunitat de municipis de la conca del llac Petén Itzá; Municipi de San Andrés, formada per els municipis de Flores, San Benito, San José, San Andrés, San Francisco i Santa Ana. A més a més també hi participa el Ministerio de Ambiente y Recursos Naturales de Guatemala (MARN) i la Fundación Iniciativa Civil para la Democracia (INCIDE). Aquesta mancomunitat es fa crear l'any 2003 amb el suport del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i el programa MUNICIPIA, de l'Agencia Española de Cooperación y Desarrollo (AECID) desenvolupant un programa de de cooperació en tres fases:

1. Procés d'enfortiment institucional dels sis municipis que conformen la mancomunitat
2. Enfortiment de l'ens aglutinador de les municipalitats (Mancomunitat).
3. Implementació de les línies de treball incloses al Pla Estratègic de la Conca del Llac Petén Itzá, entre les que es prioritzen l'educació ambiental i els residus sòlids.

Origen

Per encàrrec del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, l'any 2015 es va encarregar a Enginyeria Sense Fronteres la elaboració d'un estudi sota el títol Programa para la gestión integral de residuos sólidos en la Mancomunidad de la Cuenca del Lago Petén Izá, 2015-2020, amb èmfasi en una solució específica per a quatre municipis: Flores, San Benito, San José i San Andrés. Com a resultat d'aquest estudi, entre altres, es va identificar la necessitat de cooperar entre municipis de la conca però també amb ajuntaments catalans. El Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, identifica a l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès com a ens idoni per realitzar aquesta cooperació. És així que a partir de l'any 2017 comença el Projecte Pilot de Gestió Integral de Residus Sòlids a la Mancomunitat de Municipis de la Conca del Llac Petén Izá.

Objectiu

El projecte pretén donar impuls a una part del programa de Gestió Integral de Residus Sòlids de la Mancomunitat de Municipis de la Conca del Llac Peten Itzá, específicament al municipi de San Andrés i en forma de projecte pilot, de tal manera que permeti visualitzar la proposta com un nou model de gestió de residus sòlids a la regió. Això comportarà un procés de sensibilització i visibilització dirigit als propis veïns i veïnes i comerciants, però sobretot en relació a la resta de municipis de la Mancomunitat. A més, l'experiència servirà per validar o corregir l'aplicació del programa a tots els municipis que formen part de la conca.

El programa es centra en 3 àmbits d'actuació:

1. L'enfortiment de la institucionalitat i la formulació de la política municipal de gestió dels residus sòlids.
2. El disseny i impuls de la infraestructura de recollida i maneig dels residus sòlids.
3. El procés de sensibilització i visibilització educativa contempla una campanya de sensibilització destinada als infants, adults, comerciants i centres educatius amb l'objectiu d'iniciar un procés bàsic de separació entre residus orgànics i inorgànics. És en aquest últim àmbit d'actuació a on l'Ajuntament de Sant Cugat participa.

Modalitat de cooperació

Cooperació tècnica realitzada per part de personal municipal de serveis urbans de l'Àrea de Qualitat i Territori de l'Ajuntament de Sant Cugat. S'ha comptat amb el vistiplau de gerència i les persones tècniques han anat a treballar a terreny en el marc de la seva jornada laboral. Si es fan hores extres també es tenen en compte, igual que les hores de desplaçament en avió. Entreguen un informe d'hores de desplaçament i les hores que s'han fet en el marc de l'intercanvi de coneixements amb els tècnics locals. A més a més, els equips que es desplacen a terreny, s'enduen la seva feina de cada dia a terreny i continuen amb la seva feina que desenvolupen a l'ajuntament de Sant Cugat del vallès. Les tasques a desenvolupar es detallen i acorden en un full de missió. Acostuma a ser missions curtes. De dilluns a divendres d'una durada que no acostuma a ser superior a 4 dies a terreny.

Accions dutes a terme

Assistències Tècniques especialitzades els anys:

- 2017: 3 tècnics de Sant Cugat viatgen a Petén per fer un diagnòstic i un pla de futures actuacions
- 2018: 2 tècnics de Sant Cugat viatgen al municipi de San Andrés, Petén.
- 2019 (juliol): 2 tècnics de Sant Cugat al municipi de San Andrés, Petén

Les principals tasques que s’han portat a terme en aquesta cooperació tècnica són:

- Adequació del Pla de Gestió Integral de Residus Sòlids de la Conca de Petén.
- Construcció d’una planta de compostatge i triatge.
- Planificació de la recollida selectiva de residus.
- Formació a escoles mitjançant espectacles, material de sensibilització i repartiment de contenidors petits.
- Informació porta a porta als veïns sobre com separar cada residu.
- Dignificació de la feina. S’ha internalitzat el personal que treballava de forma informal a la planta.

Aquestes tasques contribueixen a desenvolupar un pilot al municipi de San Andrés que posteriorment es vol replicar al conjunt dels sis municipis de la Mancomunitat del Llac Petén Izá per evitar la contaminació del llac de manera coordinada.

Barreres detectades

Una de les principals barreres detectades es la **baixa professionalització** de la planta de compostatge i triatge. Per un cantó el personal tècnic de la planta compta amb poca formació del personal de l’abocador. Per altra banda, no es compta ni amb la tecnologia, ni amb la infraestructura adequada (vehicles, maquinària,) per a la recollida i gestió dels residus. Això és degut a l’alt cost d’aquest tipus d’infrestructura que els municipis no poden assumir i també a la baixa capacitat recaudatoria d’ingresos finalistes per residus del municipis degut al següent punt.

Des de Petén, es va identificar una **falta de cultura de pagament** a la zona. En molts països, els serveis bàsics són gratuïts, en molts casos perquè és la pròpia població qui s'encarrega de la seva gestió. En el cas de residus, en el moment en que no s'incineren per la pròpia població o no s'aboquen indiscriminadament el medi, aquests necessiten una gestió (recol·lecció, triatge, separació, tractament, ...) que genera uns costos. La població necessita entendre que per millorar el medi ambient, s'ha de gestionar correctament els residus i és necessari incorporar un pagament per poder cobrir les despeses que abans no es produïen. Aquest canvi però, no és immediat i necessita de campanyes de sensibilització i incidència perquè es produeixi. Amb aquestes campanyes es pot vencer la por a introduir tarifes per a la gestió dels residus.

També s'ha detectat com una barrera la **política nacional i els canvis polítics locals**. S'ha de detectat un baix suport per part del govern central de la República de Guatemala al Pla de Gestió de Integral de Residus Sòlids. Per contra, els municipis de Guatemala tenen autonomia en les seves funcions per desenvolupar aquests tipus de projectes i a més a més, existeixen lleis ambientals que obliguen als municipis a regular el servei de gestió de residus. Tot i que en el cas de San Andrés la direcció política es creu el projecte, hi ha una bona interlocució i es troben molt involucrats al projecte, els canvis polítics a altres municipis de la conca del llac Petén han fet necessari la realització d'una ronda informativa a la resta dels municipis de la mancomunitat per informar sobre l'existència del projecte i aconseguir de nou el suport i la seva futura participació.

Lliçons apreses

Les **diferents maneres de treballar** que es donen sempre entre països s'han manifestat en aquest projecte sobretot en els aspectes que es refereixen als tempos. La manera de treballar d'Europa i els processos administratius i culturals són més pausats a Guatemala. A més a més, s'hi ha d'afegir una burocràcia molt més definida i establerta que fa que per una persona de fora sembli que són massa formals i repetitius, però a Amèrica Llatina garanteixen la solidesa del procés. També s'ha detectat que s'han d'augmentar les comunicacions (telemàtiques) entre les dues institucions a nivell de personal tècnic que participa en aquest tipus de cooperacions tècniques y també una necessitat de més intercanvis presencials en els dos cantons.

Es valora molt positivament el fet de que s'hagi començat per desenvolupar el projecte en una municipi concret, a mode de **cas pilot**. En aquest projecte, la gestió de residus a nivell de mancomunitat és clau per garantir una bona qualitat ambiental de tota la conca del llac Petén Izá. En aquest sentit, la necessitat d'aconseguir bons resultats i descartar tot allò que no surti bé és clau per escalar

el projecte a la resta de municipis de la conca funcionant com a altaveu per la resta de municipis. Alhora, els altres municipis poden veure els avenços a San Andrés i veure amb anterioritat quins beneficis aportarà al seu municipi i per la sostenibilitat de la conca, sent el llac Petén Izá una font de turisme per a la zona.

S'ha vist també la importància d'**incloure més actors** en el projecte, a part del personal tècnic de les dues administracions. Per un cantó s'ha vist la importància d'incloure a la ciudadania com a actor per tal de reduir els residus des de l'origen. Així, també la possibilitat d'organitzar a les comunitats per poder oferir nous serveis. Identificar empreses que utilitzin productes separats a la planta per tal d'establir convenis de reutilització i venda de residus sòlids i així generar ingressos. Finalment, establir convenis amb universitats i institucions governamentals per a la millora del servei que ofereix la planta actualment.

S'identifica també com a clau per al desenvolupament del projecte el paper de l'**antena local** per tal de fer d'enllaç entre Sant Cugat del Vallès i el projecte de Gestió Integral de Residus Sòlids a la Mancomunitat de Municipis de la Conca del Llac Petén Izá. En el cas d'aquest projecte, aquesta persona coneix molt bé la realitat local (el terreny, comunitats, contraparts, moviments, etc) i porta el seguiment del projecte. En part, gràcies a aquesta persona, s'ha aconseguit identificar tots els actors existents a la zona i aconseguir el seu suport al projecte. A més aquesta figura és important per adaptar els conceptes tècnics al llenguatge local, tant el tècnic com el de les comunitats per aconseguir millors resultats de participació amb les capacitacions a la població local.

A nivell relacional, es destaca que aquest tipus de projectes de cooperació entre persones tècniques son una **escola constant d'aprenentatge mutu**. Les persones tècniques d'un ajuntament català no són millor que les persones tècniques d'altres parts del món, per tant s'ha d'evitar imposar criteris que es fan servir a Catalunya. L'objectiu és anar a ensenyar els errors que s'han fet aquí i també allò que ha sortit bé per veure si es pot adaptar a la realitat local. Hi ha d'haver un aprenentatge recíproc que després es pot aplicar a la feina que es realitza a Sant Cugat.

